

МОНІТОРИНГ МОБІЛЬНОСТІ ТА ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЙ

ТРАВЕНЬ 2024

ВСТУП

За два роки повномасштабного вторгнення гуманітарна ситуація в Україні, зокрема поблизу лінії фронту, дедалі ускладнюється. У зв'язку з цим Відділ даних та аналітики Міжнародної організації з міграції (МОМ) розробив систему моніторингу населення прифронтових територій для відстежування мобільності та критичних потреб цивільного населення в місцевостях, що суттєво постраждали від конфлікту. Ця система включає три ключові компоненти: [Оцінку мобільності та потреб \(MaNA\)](#), моніторинг населених пунктів на прифронтових територіях і моніторинг потоків у зонах евакуації. MaNA містить інформацію про оцінену чисельність населення з дезагрегацією за статтю та віком на рівні громад, а також про оцінену частку населення, що має гострі гуманітарні потреби. Моніторинг населених пунктів на прифронтових територіях надає змогу отримувати деталізовані базові розрахункові показники населення, а також інформацію про основні гуманітарні потреби у вибраних населених пунктах, розташованих у межах 25 км від лінії фронту, для ефективного розроблення сценаріїв та попереднього планування гуманітарної допомоги. Крім того, МОМ постійно відстежує динаміку переміщень, щоб надавати гуманітарним партнерам дані про напрями й масштаб переміщень із вибраних населених пунктів, де проходить евакуація. Кожен із цих компонентів спрямований на підтримку координації дієвого гуманітарного реагування, забезпечення безпеки та добробуту постраждалого населення прифронтових територій.

КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ

Згідно зі отриманими даними, у 33 оцінених громадах Сумської, Харківської, Донецької, Запорізької, Дніпропетровської та Херсонської областей уздовж лінії фронту проживає майже **один мільйон осіб**, у тому числі **120 000 ВПО** і **149 000 осіб, що повернулися**. Важливо зазначити, що **співвідношення чисельності ВПО до місцевого населення в цих прифронтових громадах становило 13%**, що лише трохи нижче за показник, що спостерігається в оцінених неприфронтових громадах (14%). Водночас частка повернень до оцінених прифронтових громад становила 20% порівняно з 60% в оцінених неприфронтових громадах.

За повідомленнями, **понад половина** оцінених громад зазнавали щоденних обстрілів і далекобійних атак, до того ж, **усі вони** потерпають від наслідків присутності мін і боєприпасів, що не вибухнули.

Що ближче розташована громада до лінії фронту, то гострішими є гуманітарні потреби, зокрема у засобах до існування та житлі. У межах 25 км від лінії фронту **частка населення, яке потребує допомоги в усіх аспектах, щонайменше вдвічі вища, ніж на території, віддаленій від лінії фронту**: найтяжча ситуація в найбільш постраждалих від конфлікту районах Херсонської, Дніпропетровської, Донецької та Харківської областей.

За повідомленнями, переважна більшість населення оцінених громад у межах 25 км від лінії фронту має доступ до непродуктивних товарів (НПТ) і продовольчих товарів для задоволення базових потреб, проте **приблизно в половині з цих громад принаймні певна частина населення потерпає від дефіциту необхідних товарів та/або закриття місцевих ринків** з безпекових міркувань.

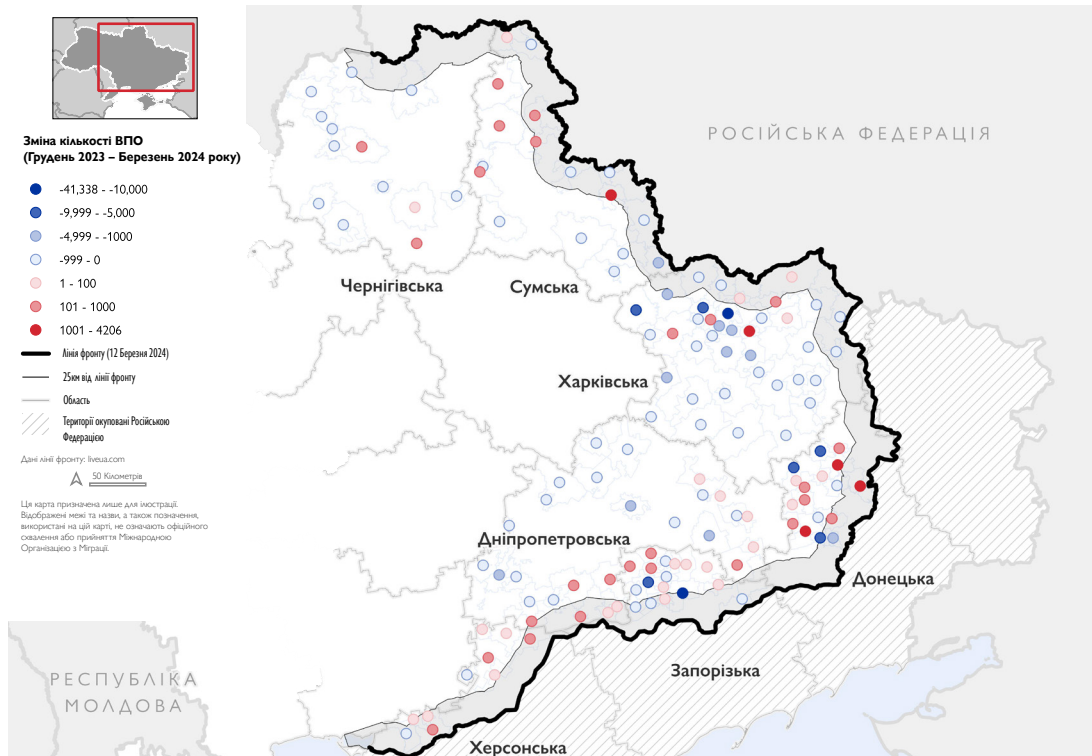
МОБІЛЬНОСТІ І ПОТРЕБИ НАСЕЛЕННЯ ПРИФРОНТОВИХ ГРОМАД

ОЦІНКА ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ

За даними опитаних ключових інформантів (КІ), станом на березень 2024 року в 33 оцінених громадах, розташованих у межах 25 км від лінії фронту, проживало **загалом 946 000 осіб**, у тому числі **120 000 ВПО**. Із-поміж оцінених громад найбільшу кількість ВПО прийняли Сумська і Херсонська громади — 28 000 і 21 000 відповідно. Найбільший відсоток ВПО відносно загальної чисельності населення зафіксовано в оцінених

громадах Херсонської (17%) і Дніпропетровської (14%) областей. **Загалом співвідношення ВПО до загального населення в цих громадах складо 13%**, що лише трохи нижче за показник, зафіксований в оцінених неприфронтових громадах (14%). Водночас з грудня 2023 року чисельність ВПО у прифронтових громадах зменшилася на 14%.

Мапа 1. Зміна абсолютних значень кількості ВПО з грудня 2023 року по березень 2024 року

Мапа 1 ілюструє зміну абсолютних значень кількості ВПО у Чернігівській, Сумській, Харківській, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій і Херсонській областях з грудня 2023 року по березень 2024 року, що підтверджує уявлення КІ про те, що переміщене населення залишається у прифронтових зонах.

Крім того, за розрахунками, в оцінених прифронтових громадах проживає приблизно 149 000 осіб, що повернулися. Найбільшу кількість

БЕЗПЕКОВА СИТУАЦІЯ

Безпекова ситуація в оцінених громадах є вкрай тяжкою, адже понад половина з них зазнає щоденних обстрілів/далекобійних атак. У всіх 33 оцінених громадах КІ повідомляють про присутність мін та/або боеприпасів, що не вибухнули, а в 16 громадах — здебільшого у Харківській, Херсонській та Сумській областях — відзначено значний вплив замінованості територій на цивільне життя. За розрахунками, у цих 16 громадах проживають приблизно 295 000 осіб, 38 000 із яких є ВПО, а 52 000 — особами, що повернулися.

ГУМАНІТАРНІ ПОТРЕБИ

Що ближче розташована громада до лінії фронту, то гострішими є гуманітарні потреби її населення. За інформацією від опитаних КІ, частка населення оцінених громад у межах 25 км від лінії фронту, яке потребує допомоги в усіх аспектах, щонайменше вдвічі вища, ніж на територіях, віддалених від лінії фронту. Найскрутнішою у цих громадах визначено ситуацію із засобами до існування¹ та житлом², причому орієнтовний відсоток населення з цими потребами становить 23% і 14% відповідно. Натомість, у неприфронтових громадах частка населення, що має потреби у засобах до існування та житлі, становить 8% і 2% відповідно.

Із-поміж усіх оцінених прифронтових громад у чотирьох громадах, розташованих у Херсонській області, зафіксовано найвищий рівень

Мапа 2. Відсоток населення у прифронтових громадах, оцінених у ході MaNA, з нагальними потребами у житлі та засобах до існування

¹ Щоб визначити потреби в засобах до існування, КІ попросили оцінити відсоток осіб, які нині не мають оплачуваної роботи, хоча можуть і хочуть працювати.
² Щоб визначити потреби в житлі, КІ попросили оцінити відсоток осіб, які не мають безпечного житла з належними умовами, тобто житла, яке наразі не пошкоджене внаслідок війни, має достатній розмір для розміщення його мешканців та обладнане опалювальними та санітарними приладами.
³ Щоб визначити потреби в базових послугах, КІ попросили оцінити відсоток осіб, які не мають регулярного доступу до однієї або декількох перелічених базових послуг (за винятком опалення) з причин, пов'язаних із нинішньою війною: водовідведення, вивіз сміття, ремонт доріг і громадської інфраструктури, послуги зняття готівки, банківські послуги, послуги мобільного зв'язку, доступ до мережі Інтернет.

За повідомленнями, переважна більшість оціненого населення у межах 25 км від лінії фронту має доступ до НГПТ і продовольства для задоволення базових потреб, проте **приблизно в половині з цих громад принаймні певна частина населення потерпає від дефіциту необхідних товарів та/або закриття місцевих ринків** з безпечових міркувань. Згідно з оцінкою, з найбільшими

труднощами стикається населення громад у Донецькій, Харківській, Сумській і Запорізькій областях. Гуляйпільська громада Запорізької області, Вовчанська громада Харківської області, Селидівська громада Донецької області та Великописарівська громада Сумської області постраждали найбільше, що призвело до значного дефіциту необхідних запасів і закриття місцевих ринків.

МОНІТОРИНГ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ НА ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЯХ

ОЦІНКИ ЧИСЕЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ, ЩО ЗАЛИШИЛОСЯ В ПРИФРОНТОВИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ

Станом на 31 березня 2024 року у 243 оцінених населених пунктах налічувалося 122 800 осіб, причому переважна більшість із них (70 900) мешкала в місті Херсоні. Повідомляється, що 9% від оцінених населених пунктів у період збору даних взагалі були повністю знелюднені, а в ще 44% мешкало до 50 осіб.

У понад половині оцінених населених пунктів (55%) досі мешкають неповнолітні. Зокрема, за підрахунками, на оцінюваній території перебуває 7 800 дітей віком до 18 років, більшість із яких (4 800) — у Херсоні. Крім того, найчисельнішими віковими групами у цих населених пунктах були особи працездатного віку (52%) і літні люди у віці понад 60 років (40%). Також на цих територіях залишаються орієнтовно 6 000 осіб з інвалідністю (5%).

ПОТРЕБИ НАСЕЛЕННЯ, ЩО ЗАЛИШИЛОСЯ В ОЦІНЕНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ

До найпоширеніших потреб населення, що залишається в оцінених населених пунктах, належать грошові кошти, засоби гігієни, НГПТ, будівельні матеріали, генератори та продовольство. Ці результати підкреслюють скрутне становище прифронтових населених пунктів, де активні бойові дії продовжують завдавати значної матеріальної шкоди

будівлям та інфраструктурі, водночас перешкоджаючи нормальному функціонуванню місцевих ринків і ускладнюючи постачання базових товарів. Навіть за наявності постачальників безпекова ситуація у багатьох регіонах часто створює критичні перешкоди для доступу до ринків.

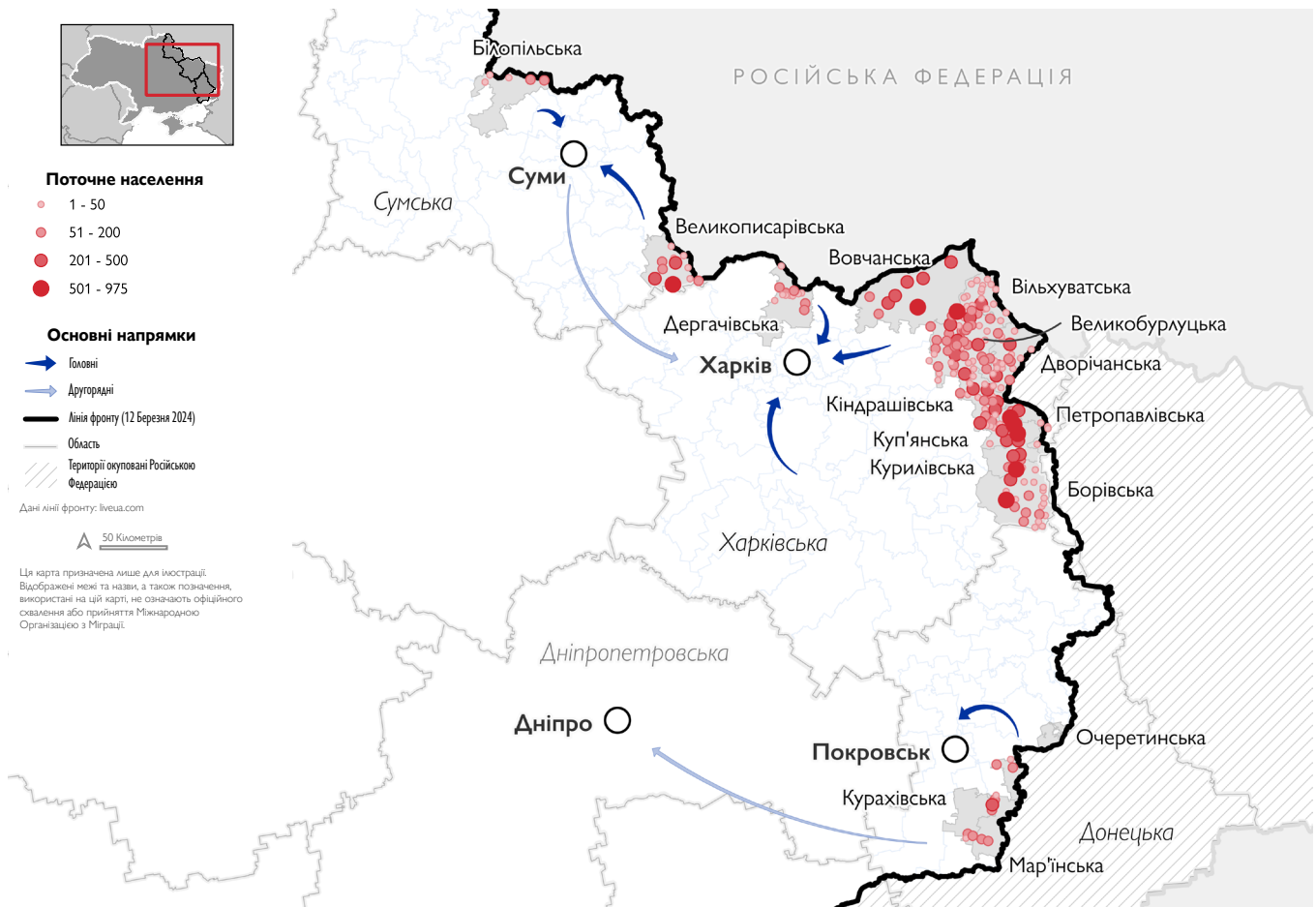
МОНІТОРИНГ ПОТОКІВ

У 67 населених пунктах, оцінених у ході моніторингу населених пунктів на прифронтових територіях, було зібрано додаткову інформацію стосовно переміщення із зон евакуації. Цільові населені пункти було відібрано за ознаками наявності офіційних наказів про евакуацію, чисельності населення та попередніх звітів про нещодавні відтоки населення.

та 15 у Харківській області). Реалізацію та підтримку евакуації, як правило, забезпечує місцева влада у співпраці з волонтерськими організаціями.

У решті оцінених населених пунктів (38) діяли накази про обов'язкову евакуацію. У цих випадках, хоча місцева адміністрація зазвичай надає підтримку та засоби для евакуації, кожна доросла особа може відмовитися від евакуації та залишитися — разом із неповнолітніми, за яких вони несуть відповідальність — у населеному пункті свого поточного місця проживання.

Мапа 3. Основні пункти призначення евакуйованого населення з оцінених прифронтових населених пунктів (16–31 березня 2024 року)

ОЦІНКА ЧИСЕЛЬНОСТІ ЕВАКУЙОВАНОГО НАСЕЛЕННЯ

Згідно з повідомленнями, у період із 16 по 31 березня зі своїх населених пунктів було евакуйовано орієнтовно 2 800 осіб, у тому числі принаймні 700 дітей. Переважна більшість евакуйованих залишилися в межах своїх областей, а деякі переїхали до сусідніх районів Дніпропетровської та Харківської областей. Більшість евакуйованих — загалом 2 100 осіб — походять із Великописарівської громади Сумської області. Більшість із них переселені до інших населених пунктів Сумської області, зокрема до Сум, Охтирки, Тростянца та Білопілья. За повідомленнями, лише невелика частка (близько 6%) усіх евакуйованих з 16 по 31 березня повернулися до оцінених населених пунктів до 3 квітня.

Попри нещодавнє збільшення масштабів евакуації та активізацію військових дій на певних територіях, у багатьох населених пунктах, особливо в Харківській і Донецькій областях, спостерігалися відносно обмежені

потоки переміщень. Крім того, більшість евакуйованих або залишилися в межах своїх областей, або переїздили до міст, як-то Харкова, Охтирки чи Покровська, де зберігаються істотні безпекові ризики. КІ відзначають, що попри заходи евакуації, які наразі тривають, переміщені особи прагнуть залишитися якомога ближче до свого звичного місця проживання, сподіваючись на можливість повернутися, щойно безпекова ситуація дасть змогу це зробити. Хоча значна частка довоєнного населення уже виїхала з прифронтових регіонів, населення, що залишилося, вочевидь не наважується евакуюватися через низку причин: від побоювань щодо втрати чи пошкодження майна до занепокоєння з приводу відсутності засобів до існування поза звичним місцем проживання і, в певних випадках, фізичних перешкод для переїзду через літній вік чи інвалідність. Серед евакуйованих із 67 оцінених населених пунктів найпоширенішими потребами були грошові кошти, підтримка з розміщенням, продовольство та засоби гігієни.

ДОСТУП ДО ДАНИХ МОНІТОРИНГУ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ НА ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЯХ

Відділ даних та аналітики Представництва МОМ в Україні підтримує заходи з гуманітарного реагування та відновлення України шляхом надання даних щодо присутнього населення, динаміки і намірів щодо мобільності, а також гуманітарних потреб. Щоб досягти цього, ми використовуємо низку взаємодоповнюваних підходів на національному, регіональному та місцевому рівнях, спираючись на налагоджену мережу експертів зі збору даних у цій сфері та розгалужену мережу КІ, розташованих у всіх регіонах (областях), а також на рандомізовану вибірку загальнонаціональних телефонних опитувань. У рамках оцінювання пріоритизовано збір даних про потоки та чисельність населення, яке зазнало переміщення, але також охоплено різноманітні тематичні питання, пов'язані з моніторингом і прогнозуванням гуманітарних потреб, потреб у відновленні та довгострокових рішень у населених пунктах, де проживають ВПО, особи, що повернулися, та інші групи населення, що постраждали від конфлікту.

Серед ключових оцінок, які проводить Представництво МОМ в Україні: Опитування загального населення (шоквартально) на національному та обласному рівні, Базова територіальна оцінка присутності зареєстрованих ВПО (щомісячно) на рівні громад, Оцінка мобільності та потреб (щомісячно) на рівні громад та Оцінка умов для

повернення (шоквартально) на рівні населених пунктів. Запити про надання інформаційних довідок за окремими актуальними тематичними напрямками чи географічними регіонами або спеціалізованого аналізу на основі будь-якої із зазначених оцінок надсилайте у письмовому вигляді на адресу DTMUkraine@iom.int.

На додаток до зазначених оцінок, Відділ даних та аналітики МОМ здійснює комплексний моніторинг населення прифронтових територій, надаючи критично важливу інформацію щодо ключових переміщень, відстеження евакуації та розрахункові базові показники чисельності та потреб населення в населених пунктах поблизу лінії фронту. Ця ініціатива надає критично необхідну доказову базу для ухвалення рішень на оперативному рівні, забезпечуючи дієве планування сценаріїв, розподіл ресурсів та готовність до реагування. Крім того, вона полегшує оцінювання постраждалого населення у разі тригерних подій. Ключові висновки та набори даних із цих оцінок регулярно надає УКГС ООН, сприяючи спільним зусиллям із реагування. Відповідні партнери, залучені до реагування на надзвичайні ситуації, можуть отримати доступ до цієї інформації, звернувшись до представників УКГС ООН за адресою: ocha-ukr-im@un.org. Для отримання додаткової інформації можна також звертатися до DTMUkraine@iom.int.

МЕТОДОЛОГІЯ

Оцінка мобільності та потреб (MaNA) — це діяльність зі збору даних, здійснювана на регулярній основі з метою надання суб'єктам гуманітарної діяльності та відновлення регулярно оновлюваних базових розрахунків ключових показників чисельності населення та переміщень на рівні громад, а також інформації про поширеність першочергових гуманітарних потреб, потреб у переоблаштуванні та відновленні серед населення. Усі громади, вибрані для цього оцінювання, проходять оцінювання на щомісячній основі. Вони проходять повторне оцінювання кожного наступного раунду для відстеження динаміки чисельності населення, переміщень та першочергових потреб. Висновки ґрунтуються на даних, зібраних за допомогою інтерв'ю з КІ.

У березні 2024 року було проведено раунд 7 Оцінки мобільності та потреб у 255 громадах по всій Україні, в тому числі у 33 з 83 громад, розташованих у межах 25 км¹ від лінії фронту на території Сумської, Харківської, Донецької, Запорізької, Дніпропетровської та Херсонської областей. Ці громади складають близько третини усіх громад, розташованих у межах 25 км від лінії фронту, і налічують приблизно 64% довоєнного населення на території в межах 25 км від лінії фронту.²

Щоб визначити чисельність населення, що має нагальні секторальні потреби, КІ просили оцінити частку осіб у своїх громадах, які мають

першочергові потреби у тому чи іншому гуманітарному секторі, за винятком сектора безпеки. Дані про чисельність населення, що має безпекові потреби, не збиралися. Щоб оцінити безпекові потреби в оцінюваних громадах, КІ просили оцінити вплив присутності мін на цивільне життя та частоту обстрілів і далекобійних атак упродовж місяця, що передував інтерв'ю.

Крім того, у лютому–березні 2024 року МОМ здійснила моніторинг прикордонних населених пунктів, опитавши КІ в 243 населених пунктах (4-й адміністративно-територіальний рівень) Сумської, Харківської, Донецької та Херсонської областей, розташованих у межах 25 км від лінії фронту.³ Оцінені населені пункти відібрано за ознаками наближеності до лінії фронту, наявності наказів про примусову чи обов'язкову евакуацію, а також чисельності населення. Інструмент моніторингу населених пунктів дає змогу збирати інформацію про поточну чисельність населення, про поточний відсотковий склад населення за статтю, віком та наявністю інвалідності, а також про першочергові потреби. До того ж, виконуване МОМ відстеження евакуації використовують для моніторингу напрямків та інтенсивності потоків населення у 67 із 243 населених пунктів, у тому числі згідно з наказами про обов'язкову евакуацію дітей у супроводі дорослих.

¹ Було оцінено лише громади, які на момент збору даних перебували під повним чи частковим контролем Уряду України.

² Розраховано МОМ на основі даних із [livemap.com](https://www.livemap.com)

³ Реалізовано силами власного персоналу МОМ та місцевих українських НУО. Щиро вдячні за збір даних для цього оцінювання, проведений Центром координації гуманітарної допомоги — часто у дуже складних умовах.

Обмеження: Географічне охоплення обмежене, тобто статистика населення і потреб не є цілком репрезентативною. Крім того, не охоплено місцевості, які перебувають під контролем збройних сил Російської Федерації, а також області, де безпекові умови виключали можливість оцінювання. Результатам, отриманим із відповідей КІ, питомо бракує статистичної репрезентативності, тому їх слід вважати оцінками на основі наявної інформації.

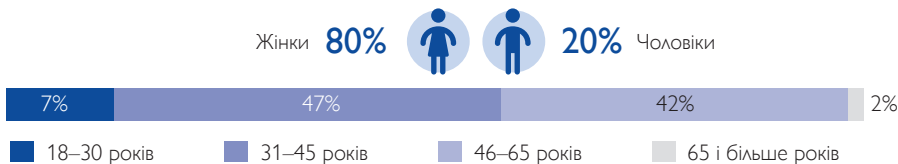
Дисклеймер: Висловлені в цьому звіті думки належать авторам і не обов'язково відображають погляди Міжнародної організації з міграції (МОМ). Інформація, що міститься у цьому звіті, призначена виключно для загальних інформаційних цілей. Використання позначень та форма подання матеріалу в цьому звіті не має на меті висловити будь-яку думку від імені МОМ щодо правового статусу будь-якої країни, території, міста чи населеного пункту, їхньої влади, кордонів чи адміністративних меж. Усі числові значення округлені для легшого сприймання. Збирання даних відбувалося за сприяння Multicultural Insights.

ПРОФІЛІ КІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ МАНА

Таблиця 1. Кількість ключових інформантів, за типом ключових інформантів, на рівні країни

ТИП КІ	КІЛЬКІСТЬ КІ	% КІ
Працівники адміністрацій/голови департаментів/місцевих рад	209	24%
Освітняни (наприклад, вчителі, директори шкіл)	142	16%
Працівники НУО/ГО або волонтери (за винятком КІ в центрах колективного проживання)	132	15%
Працівники/представники державних або комунальних підприємств, закладів (культури, спорту тощо)	114	13%
Медичні працівники (наприклад, лікарі, медсестри)	106	12%
Працівники/представники малого бізнесу, самозайняті фізичні особи тощо	57	6%
Працівники у сфері інфраструктури (вода/ газ/ електропостачання/ вивіз сміття/ дороги/ зв'язок)	35	4%
Місцеві жителі	22	3%
Працівники або волонтери міжнародних НУО	19	2%
Представники громад (депутати місцевих рад, старости тощо)	12	1%
Персонал центрів колективного розміщення	11	1%
Працівники/представники великого бізнесу	10	1%
Працівники органів правопорядку	3	0%
Інші	7	1%
Усього	879	100%

Рисунок 1. Розподіл КІ за статтю та віком (% КІ)

ТЕРМІНИ ТА ОЗНАЧЕННЯ

- Для цілей цього оцінювання МОМ визначає внутрішньо переміщених осіб (ВПО) як осіб або групи осіб, які були змушені тікати чи покинути свої домівки або залишаються поза звичним місцем проживання внаслідок повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року, але не перетинали державного кордону, незалежно від того, чи мають вони офіційно зареєстрований статус ВПО (фактичні ВПО).
- Терміни «повернення» і «особа, що повернулася» вжито без обмежень щодо статусу на позначення будь-яких осіб, які повернулися до свого звичного місця проживання після тривалого періоду переміщення (щонайменше два тижні, починаючи з лютого 2022 року), незалежно від того, звідки вони повернулися: з-за кордону чи з місць внутрішнього переміщення в межах України.
- Означення загальної поточної чисельності населення, вжите в цьому звіті, включає ВПО, осіб, що повернулися, а також непереміщених осіб (людей, які проживають в оцінених громадах і не зазнавали переміщення).
- Для цілей цього оцінювання МОМ визначає прифронтову громаду як громаду, розташовану в межах 25 кілометрів від лінії фронту або кордону з Російською Федерацією. До прифронтових громад також віднесено раніше окуповані місцевості та місцевості, які зазнають регулярних обстрілів через близькість до лінії фронту.
- Розмежування між міськими та сільськими місцевостями проведено на основі офіційних означень адміністративно-територіальних одиниць, використовуваних для визначення міських і сільських громад, відповідно до останньої редакції законодавчих актів із питань децентралізації. Громади, найбільший населений пункт яких до війни налічував 10 000 осіб або більше, вважають «міськими», менше — «сільськими».
- У цьому звіті частку переміщень визначено як частку населення, яке проживало в тій чи іншій громаді до повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року і відтоді перемістилося, незалежно від того, чи на момент оцінювання ці люди досі лишаються переміщеними особами, чи вже повернулися до свого звичного місця проживання.
- У цьому звіті співвідношення кількості ВПО до загальної чисельності населення визначено як співвідношення кількості ВПО, що проживають у певній громаді, до поточної загальної чисельності населення такої громади (див. означення вище).
- У цьому звіті частка повернень означає частку населення, яке проживало в тій чи іншій громаді до повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року, відтоді перемістилося, а на момент оцінювання вже повернулося до свого звичного місця проживання.

 IOM | GLOBAL DATA INSTITUTE
UN MIGRATION | DISPLACEMENT
TRACKING MATRIX

ПРЕДСТАВНИЦТВО МОМ В УКРАЇНІ

